

การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขอนแก่น

จรรย์ สร้อยเพชร

คุณนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

พฤษภาคม 2554

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณา
วิทยานิพนธ์ของ จุริย์ สร้อยเพชร ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภารดี อนันต์นาวี)
.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร.เสรี ชัดแจ้ง)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุเมธ เตียวอักษร)
.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภารดี อนันต์นาวี)
.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.เสรี ชัดแจ้ง)
.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิมลรัตน์ จตุรนนท์)

คณะศึกษาศาสตร์อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.มนตรี แย้มกสิกร)
วันที่ ๒๕ เดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔

ประกาศคุณูปการ

คุณฐิณิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภรณ์ อนันต์นาวี อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร.เสรี ชัดแจ้ง อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำแนวทางทางที่ถูกต้อง ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วนและเอาใจใส่ ด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ดร.พรสันต์ เลิศวิทยาวิวัฒน์ ผู้อำนวยการ โรงเรียนลำปางเทคโนโลยี (แลมปี-เทค) จังหวัดลำปาง อนุบายกฝ่ายวิชาการ สมาคมโรงเรียนอาชีวเอกชนแห่งประเทศไทย ที่กรุณาให้ความรู้ ให้คำปรึกษา ตรวจสอบแก้ไขและวิจารณ์ผลงาน ทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบรวมทั้งให้คำแนะนำแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้มีคุณภาพนอกจากนี้ยังได้รับความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการ โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย จังหวัดลำปาง ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดโนทัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่ และผู้อำนวยการ โรงเรียนสามัคคีวิทยาคม จังหวัดเชียงราย และคณะที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการให้สัมภาษณ์เชิงลึก ตลอดจนส่งบุคลากรเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ทำให้คุณฐิณิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่ออ่องคำและคุณแม่จันทร์ดี สร้อยเพชร ตลอดจนญาติพี่น้อง และคณะครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนลำปางกัลยาณีทุกคนที่ทำให้กำลังใจและสนับสนุน ผู้วิจัยเสมอมา

คุณค่าและประโยชน์ของคุณฐิณิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูคุณเวทิตาแค้นพการี บุรพาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่านทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่ทำให้ข้าพเจ้าเป็นผู้มีการศึกษาและประสบความสำเร็จมาจนตราบนานเท่านานนี้

จุรีย์ สร้อยเพชร

48820686: สาขาวิชา: การบริหารการศึกษา; กศ.ค. (การบริหารการศึกษา)

คำสำคัญ: องค์การแห่งการเรียนรู้/ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานยอดเยี่ยม

จूरีย์ สร้อยเพชร: การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
ยอดเยี่ยม (THE DEVELOPMENT OF A LEARNING ORGANIZATION MODEL FOR
OUTSTANDING BASIC SCHOOLS) คณะกรรมการควบคุมคุณภาพนิพนธ์: ภารดี อนันต์นาวี, กศ.ด.,
เสรี ชัดเข้ม, ค.ค. 261 หน้า. ปี พ.ศ. 2554.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในเขตภาคเหนือตอนบน และเพื่อตรวจสอบรูปแบบสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ด้วยวิธีการวิจัยแบบผสม โดยศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง แบบเจาะจง จำนวน 9 คน โรงเรียนยอดเยี่ยม 3 แห่ง เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร (Document Study) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการบันทึกภาคสนาม (Participant Observation and Field-Note) การสัมภาษณ์ระดับลึก (In-Depth Interview) การสัมภาษณ์กับผู้เชี่ยวชาญ (Expert Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ผลการวิจัย พบว่า

รูปแบบการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยอดเยี่ยมในเขตภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วยหลักสำคัญ 7 ประการ คือ การคิดอย่างเป็นระบบ การรอบรู้ส่วนตน การมีวิสัยทัศน์ร่วม แบบแผนความคิด การเรียนรู้เป็นทีม บรรยากาศความไว้วางใจและความร่วมมือ และการพัฒนาวิชาชีพ แต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์ส่งผลต่อกันและกันอย่างต่อเนื่อง

ส่วนผลการตรวจสอบรูปแบบความสามารถในการนำรูปแบบการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติจริงในสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ประเด็นที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ในระดับสูงสุด คือ การมีวิสัยทัศน์ร่วม การเรียนรู้เป็นทีม และการพัฒนาวิชาชีพ รองลงมา คือ การรอบรู้ส่วนตน และการคิดอย่างเป็นระบบ ส่วนประเด็นที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ในระดับปานกลาง สูงสุด คือ บรรยากาศความไว้วางใจและความร่วมมือ

48820686: MAJOR: EDUCATIONAL ADMINISTRATION; Ed.D. (EDUCATIONAL ADMINISTRATION)

KEYWORDS: LEARNING ORGANIZATION/ OUTSTANDING BASIC SCHOOLS

JUREE SOYPET: THE DEVELOPMENT OF A LEARNING ORGANIZATION MODEL FOR OUTSTANDING BASIC SCHOOLS. DISSERTATION ADVISORY COMMITTEE: PHARADEE ANANTANAWEE, Ed.D., SEREE CHADCHAEM, Ph.D. 261 p. 2011.

The purpose of this study was to develop a learning organization model for the Outstanding Basic School in the upper northern part of Thailand and to confirm its learning organization model in the school administration. This was a qualitative research with 9 key informants in 3 outstanding basic schools. Data were collected by document study, participant observation and field-note, In-depth interview, and focus group discussion.

The findings revealed that learning organization model for the Outstanding Basic School in the upper northern part of Thailand was composed of 7 significant principles as follows: system thinking, personal mastery, shared vision, mental model, team learning, trusting and collaborative climate, and professional development. Each component related and affected each other continuously.

In the aspect of confirming its model in the school administration, it was found in the high level in general view. The components that could be applied into practice at the high level were shared vision, team learning, and professional development. Trusting and collaborative climate could be applied into practice at the moderate level.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฌ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
คำถามการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย	6
ขอบเขตของการวิจัย	7
นิยามศัพท์เฉพาะ	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13
การจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	13
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานยอดเยี่ยม	20
แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ	28
แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้	34
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	45
3 วิธีดำเนินการวิจัย	71
การพัฒนารูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยอดเยี่ยม ในเขตภาคเหนือตอนบน	72
การตรวจสอบรูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ยอดเยี่ยมในเขตภาคเหนือตอนบน	74
การนำเสนอผลการวิจัย การพัฒนารูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้ของ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานยอดเยี่ยมในเขตภาคเหนือตอนบน	75

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิจัย	81
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	81
ลำดับขั้นตอนการเสนอผลการวิจัย	81
ตอนที่ 1 การศึกษาบริบทของพื้นที่ที่ศึกษา	82
ตอนที่ 2 การศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้	97
ตอนที่ 3 การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้จากโรงเรียนเอกชนโดยอาศัยกรอบ แนวคิดที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้	110
ตอนที่ 4 ผลการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญต่อรูปแบบการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเอกชนในเขตภาคเหนือตอนบน	167
ตอนที่ 5 ตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ กับการปฏิบัติงานจริงของโรงเรียนที่อยู่ใน โรงเรียนเอกชนในเชิงบูรณาการ โดยการจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussion) เพื่อพิจารณาแนวปฏิบัติและ กำหนดรูปแบบการพัฒนาองค์กรที่ยั่งยืน	176
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	179
สรุปผลการวิจัย	180
อภิปรายผล	183
ข้อเสนอแนะ	208
บรรณานุกรม	209
ภาคผนวก	217
ภาคผนวก ก	218
ภาคผนวก ข	220
ภาคผนวก ค	232
ภาคผนวก ง	257
ประวัติย่อของผู้วิจัย	261

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 พัฒนาการของทักษะเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้	36
2 แสดงการสรุปแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้	69
3 กรอบปฏิทินในการปฏิบัติงาน	77
4 การสรุปแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้	108
5 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อประเด็นความรู้ส่วนคนสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ขอดนิคมในเขตภาคเหนือตอนบน	168
6 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อประเด็นการวิจัยทัศนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ขอดนิคมในเขตภาคเหนือตอนบน	169
7 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อประเด็นแบบแผนความคิดในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ขอดนิคมในเขตภาคเหนือตอนบน	171
8 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อประเด็นการเรียนรู้เป็นทีมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ขอดนิคมในเขตภาคเหนือตอนบน	172
9 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อประเด็นการคิดอย่างเป็นระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ขอดนิคมในเขตภาคเหนือตอนบน	173
10 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อประเด็นบรรยากาศความไวใจและความร่วมมือ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขอดนิคมในเขตภาคเหนือตอนบน	174
11 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อประเด็นการพัฒนาทางวิชาชีพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ขอดนิคมในเขตภาคเหนือตอนบน	175
12 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ขอดนิคมในเขตภาคเหนือตอนบน	175
13 ร้อยละของระดับการปฏิบัติในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขอดนิคมในเขตภาคเหนือตอนบน	176

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
2 รูปแบบเชิงระบบและสถานการณ์ของทราวน์ และโมเบิร์จ	31
3 สภาพโรงเรียนในฐานะเป็นระบบของสังคม	41
4 ความเป็นระบบย่อยด้านการบริหารที่จะส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์กร แห่งการเรียนรู้	42
5 ขั้นตอนการวิจัยการพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาเอกชน ในเขตภาคเหนือตอนบน	80
6 ปรากฏการณ์ความรู้ส่วนตนของบุคลากรในโรงเรียนเอกชนในเขตภาคเหนือ ตอนบน	117
7 ปรากฏการณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้องในการมีวิสัยทัศน์ร่วมกันของโรงเรียนเอกชนในเขต ภาคเหนือตอนบน	124
8 ปรากฏการณ์อันเป็นกรอบแบบแผนความคิดของบุคลากรในโรงเรียนเอกชนในเขต ภาคเหนือตอนบน	130
9 ปรากฏการณ์การเรียนรู้เป็นทีมของบุคลากรในโรงเรียนเอกชนในเขตภาคเหนือตอนบน	138
10 ปรากฏการณ์การคิดอย่างเป็นระบบของบุคลากรในโรงเรียนเอกชนในเขตภาคเหนือ ตอนบน	144
11 ปรากฏการณ์ของความไว้วางใจและความร่วมมือในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเอกชน ในเขตภาคเหนือตอนบน	153
12 ปรากฏการณ์ของการพัฒนาวิชาชีพของบุคลากรในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเอกชน ในเขตภาคเหนือตอนบน	164